

Proefsleuvenonderzoek Olen-HogeBlokken

Kaat De Langhe

RUBEN WILLAERT BVBA
Afdeling Archeologie

Colofon

Ruben Willaert bvba

Auteurs: Kaat De Langhe

Foto's en tekeningen: Ruben Willaert bvba

In opdracht van: RO-Vlaanderen, Onroerend Erfgoed

© Ruben Willaert bvba, Sijsele, oktober 2008

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
1. Algemeen	2
1.1. Inleiding	2
1.2. Situering	3
1.2.1. Lokalisering.....	3
1.2.2. Bodemkundige gegevens.....	4
1.2.3. Historische gegevens	5
2. Methodiek.....	5
2.1. Vooropgestelde strategie	5
2.2. Onderzoeksmethode	6
3. Resultaten	7
3.1. Algemene waarnemingen	7
3.2. Stratigrafie	8
3.3. Archeologische gegevens	10
4. Evaluatie en advies.....	11
BIBLIOGRAFIE	12
BIJLAGEN.....	13
1. Overzichtsplan.....	13
2. Omtrek en Oppervlakte van de proefsleuven	14
3. Vondstenlijst.....	14
4. Sporenlijst.....	14

1. Algemeen

1.1. Inleiding

Het archeologisch patrimonium kan omschreven worden als het geheel aan resten die in of op de bodem aanwezig zijn en getuigen van het menselijk handelen in het verleden. Op 30 juni 1993 keurde het Vlaamse parlement het decreet houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium goed¹. Dit decreet ontstond naar aanleiding van het Europese verdrag ter bescherming van het archeologisch erfgoed, dat in 1992 in Valetta (Malta) ondertekend werd door de leden van de Europese Ministerraad². Het verdrag van Malta werd op 12 oktober 2001 door de Vlaamse regering goedgekeurd en door de federale regering op 30 januari 2002 ondertekend. Uitgangspunten van het verdrag zijn: een betere afstemming tussen archeologische erfgoedzorg en ruimtelijke planningsprocessen, een integrale monumentenzorg en behoud van het archeologisch erfgoed *in situ*. Het verdrag van Malta stuurt daarnaast ook aan op de veralgemening van het zgn. veroorzakersprincipe. Waar het archeologisch patrimonium door de uitvoering van werkzaamheden verloren dreigt te gaan, moeten de kosten van een voorafgaand wetenschappelijk verantwoord onderzoek ervan verhaald worden op de veroorzaker.

Het archeologisch onderzoek te Olen (prov. Antwerpen) vond plaats ter hoogte van de verkaveling de Hoge Blokken aan de Kijnigestraat. Het plangebied was verspreid over verschillende percelen. Op deze percelen wordt in de nabije toekomst een uitbreiding van de huidige verkaveling gebouwd door de cvba de Heibloem. Vanwege de hoge archeologische verwachting werd voorafgaand een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in opdracht van het Agentschap RO-Vlaanderen Onroerend Erfgoed. Het onderzoek werd uitgevoerd door Ruben Willaert bvba³, meer bepaald door Kaat De Langhe. Het Agentschap RO-Vlaanderen Onroerend Erfgoed (Alde Verhaert) stond in voor de administratieve begeleiding van het project. Het onderzoek kreeg de opgravingsvergunning 2008/239 en de archeologische werkcode OL08HO (Olen, 2008, Hoge Blokken).

De voorziene termijn bedroeg 2 werkdagen: 1 dag terreinwerk en 1 dag verwerking. Het proefsleuvenonderzoek vond plaats op 13 oktober 2008.

¹ Decreet van 30 juni 1993 houdende de bescherming van het archeologische patrimonium, gewijzigd bij het decreet van 18 mei 1999 en 28 februari 2003.

² Conventie van La Valetta (Malta), Europees Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed, 20 januari 1992

³ Bloemisterijstraat 6, 8340 Sijsele. Website: www.rubenwillaert.be.

1.2. Situering

1.2.1. Lokalisering

Figuur 1: Topografische kaart van Olen met lokaliserings van het plangebied

De gemeente Olen ligt in de Antwerpse Kempen. Het plangebied ligt in Olen zelf, vlakbij het centrum van de stad. Het plangebied was reeds deels bebouwd, de weg voor de verkaveling was al aangelegd en in het zuidoosten bevonden zich reeds twee woonblokken.

Figuur 2: Kadasterkaart met lokaliserings van het plangebied

Op de kadasterkaart heeft het plangebied perceelsnummers 289Z (Afdeling 1, sectie G).

1.2.2. Bodemkundige gegevens

De bodem in het plangebied is geklasseerd als een *zeer droge tot droge lemige zandbodem met een dikke antropogene humus A- horizont (Sbmz⁴)*. Naar het zuidwesten komt er een *droge zandbodem met een weinig duidelijke tot duidelijke ijzer- en humus B- horizont (ZbF)* voor.

Figuur 3: Bodemkaart met lokalisering van het plangebied

⁴ <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bodemkaart>

1.2.3. Historische gegevens ⁵

Prehistorische vondsten op het grondgebied Olen wijzen op een vroege bewoning van de streek, terwijl het driehoekige dorpsplein een vroegmiddeleeuwse oorsprong laat vermoeden. Eind 10de/ begin 11de eeuw gaf graaf Ansfridus, bisschop van Utrecht, de rechten die hij in en rond "Odlo" (Olen) en Westerlo bezat aan het St.-Maartens- en het St.-Salvatorkapittel te Utrecht. Deze kapittels gaven het goed Westerlo-Olen midden 13de eeuw in erfpacht deels aan Arnold van Wesemael en deels aan de abdij van Tongerlo. De beide gemeenten kenden vervolgens een gelijklopende geschiedenis onder de heren van Wesemael (1247) en het huis de Merode (1429). In 1550 kreeg Hendrik de Merode de titel van graaf van Olen en in 1620 verwierf de familie de volle eigendom van het gebied dat in 1625 verheven werd tot markizaat Westerlo. Het kerkelijke begeevingsrecht ging van de Utrechtse kapittels, via de familie van Wesemael, over op de abdij van Tongerlo.

2. Methodiek

Bij een archeologische inventarisatie wordt getracht inzicht te krijgen in de verspreiding, de densiteit, de aard en de chronologische waarde van de eventuele archeologische sporen op het terrein. De meest aangewezen manier om het onderzoeksgebied te inventariseren, is door middel van een proefsleuvenonderzoek. Hierbij worden verspreid over het gebied sleuven gegraven, die toelaten om een blik in de bodem te werpen. Deze sleuven worden onder archeologische begeleiding machinaal aangelegd en zijn ongeveer 50cm tot max. 1m diep. In totaal wordt op deze manier ongeveer 10 tot 12 % van het plangebied gesondeerd.

Het proefsleuvenonderzoek kan uitgevoerd worden volgens twee methodes. Bij het zogenaamde Lorraine-systeem worden proefsleuven met een lengte van 10m en de breedte van één kraanbak in alternerend raster uitgegraven. De afstand tussen de putten onderling en de rijen is telkens 10m. Bij de methode van continue sleuven worden lange proefsleuven ononderbroken over de volledige lengte van de percelen uitgegraven. De afstand tussen de rijen bedraagt max. 15m. In beide gevallen gebeurt de afgraving door een kraan met platte bak, waarvan de bakbreedte minstens 1,8m bedraagt en bij voorkeur 2m.

2.1. Vooropgestelde strategie

Voorafgaand aan het archeologisch onderzoek werden *Bijzondere voorwaarden archeologische prospectie met ingreep in de bodem* schriftelijk vastgesteld door het Agentschap RO Vlaanderen Onroerend Erfgoed. Deze technische bepalingen omvatten de kwaliteitsnormen waaraan het archeologisch onderzoek dient te voldoen.

⁵ Gebaseerd op <http://paola.erfgoed.net/>

2.2. Onderzoeksmethode

Voor het projectgebied werd geopteerd voor continue sleuven. De sleuven werden uitgezet met gemiddeld 15m tussenruimte. De proefsleuven werden met een totaal station ingemeten en gekoppeld aan het landelijk coördinatennet. Waar sporen werden aangetroffen, werd het opgravingsvlak plaatselijk opgeschaafd om vervolgens de sporen zo optimaal mogelijk te documenteren. Dit hield in: fotograferen, intekenen (digitaal) en beschrijven van alle aangetroffen sporen. Er werden vier sporen gecoupeerd ter controle, achteraf bleken twee van de vier natuurlijk, de andere twee waren paalkuilen. Er werden enkele vondsten verzameld; deze werden geregistreerd en opgenomen in een vondstenlijst. In elke proefsleuf werd op regelmatige afstanden een bodemprofiel geregistreerd. De profielen werden hoofdzakelijk gefotografeerd.

3. Resultaten

3.1. Algemene waarnemingen

Het plangebied bestond uit braakliggende percelen binnen een intensief bebouwde zone. Enkele delen van het terrein waren niet toegankelijk voor de werken. In het noorden van het terrein aan de Kijnigestraat lagen er grote zandhopen en was er materiaal opgestapeld voor de verdere ontwikkeling van de verkaveling. In het zuiden was er een brede strook van het terrein begroeid met bomen en daardoor dus niet toegankelijk voor de kraan.

Figuur 4: toestand van het terrein

3.2. Stratigrafie

Figuur 5: Sleuf 1, Profiel 1

Bovenstaande figuur toont een profiel in het noorden van het terrein; we hebben te maken met een dikke ploeglaag, met daaronder een lichtbruin pakket van circa 25cm. Er bevinden zich zeer veel ijzerconcreties in de bodem; dit varieert op het terrein van kleine brokjes tot op sommige plaatsen een dik pakket.

Figuur 6: Sleuf 4, profiel 2

De dikte van de ploeglaag varieert: in het zuiden van het terrein is de laag 15 tot 20cm dik, terwijl meer naar het noorden toe de laag minstens 30cm dik is. Met uitzondering van de variatie in de ploeglaag is de bodemopbouw over het gehele terrein zeer uniform.

3.3. Archeologische gegevens

In de proefsleuven werden zeer weinig archeologische sporen gevonden. In sleuf 1 werden een aantal greppels aangesneden, deze brachten echter geen materiaal voort. In sleuven 2, 3 en 4 werd opnieuw een greppel aangetroffen, ook deze bevatte geen materiaal. In sleuven 5 tot en met 7 werden geen sporen aangetroffen. In sleuf 8 werden twee kuilen aangetroffen, die ook wat materiaal bevatten. Er werd een kijkvenster aangelegd ten oosten van de sporen, maar er werden geen andere sporen aangetroffen.

Figuur 7: sleuf 1, spoor 3

Figuur 8: sleuf 4, spoor 4

Figuur 9: sleuf 8, spoor 1

Figuur 10: sleuf 8, spoor 2

4. Evaluatie en advies

Het uitgevoerde waarderingsonderzoek liet toe om het plangebied op een statistisch verantwoorde manier bodemkundig en archeologisch te verkennen. Het onderzoek wees uit dat het terrein zo goed als geen archeologische sporen bevatte.

Op basis van de hoofdzakelijk negatieve resultaten adviseren wij geen verder archeologisch onderzoek.

BIBLIOGRAFIE

Internetbronnen:

Bodemkundig: <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bodemkaart>

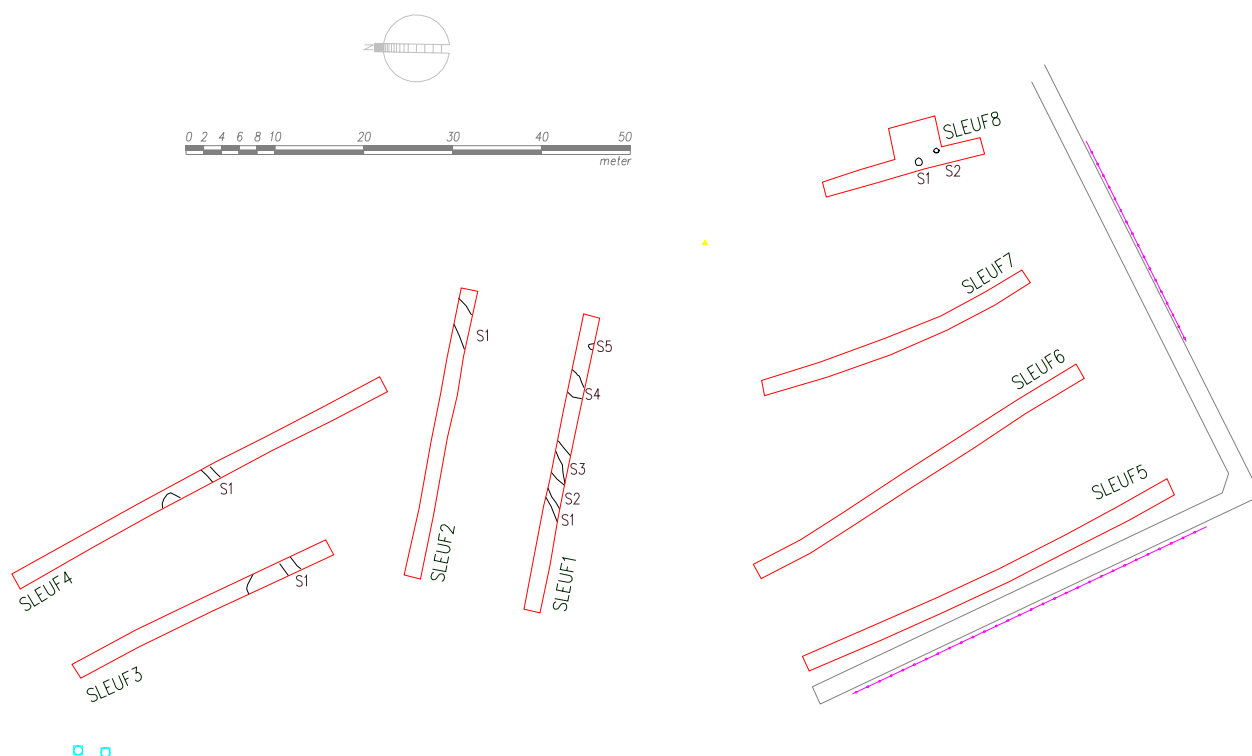
http://dov_vlaanderen.be

Cultuurhistorisch ensemble

<http://paola.erfgoed.net/sdx/inventaris>

BIJLAGEN

1. Overzichtsplan

2. Omtrek en Oppervlakte van de proefsleuven

Proefsleuf	Omtrek	EH m	Oppervlakte	EH m ²
1	69.170	m	59.267	m ²
2	70.823	m	61.891	m ²
3	67.073	m	58.404	m ²
4	97.466	m	84.852	m ²
5	94.941	m	83.431	m ²
6	88.996	m	79.060	m ²
7	67.940	m	58.624	m ²
8	47.481	m	53.867	m ²
TOTAAL	603.89	m	539.396	m ²

3. Vondstenlijst

Sleuf	Spoor	Materiaal	Type	Datering
4	LV	Ceramiek		
8	1	Ceramiek		

4. Sporenlijst

Sleuf	Spoor	Interpretatie	vorm	textuur	kleur	inclusies	datering	vondst
1	1	Greppel	Lineair	Zand	Donker grijsig bruin, homogeen, duidelijk afgelijnd	Hk		
1	2	Greppel	Lineair	Zand	Licht grijsig bruin veel ijzerconcreties			
1	3	Greppel	Lineair	Zand	Licht grijsig bruin veel ijzerconcreties Donkergrijs; vlekkelig, zeer veel ijzerconcreties			
1	4	Natuurlijk	Lineair	Zand				
1	5	Natuurlijk	Rond	Zand	Lichtgrijs, vlekkelig	Veel mangaan		
2	1	Greppel	Lineair	Zand Lemig	Lichtgrijs, homogeen, droog en mul	Wortels		
3	1	Greppel	Lineair	zand	Licht grijsig bruin, ijzerconcreties			
4	1	Greppel	Lineair	Zand	Donkergrijs	Wortels Hk, cer,		
8	1	Kuil	Rond	Zand	Donker en lichtgrijs gevlekt	verbrande leem		
8	2	Kuil	Rond	Zand	Donker grijsig bruin, vlekkelig	Hk spikkels		